

National Analytical Report
of the research project
ALLSTARS – Good practice for Active Lifestyles in Local
Sport Policies

Nationaal analytisch rapport
van het onderzoeksproject
ALLSTARS - Goede praktijken voor een actieve levensstijl in
lokaal sportbeleid

2024 – 2026

© Mulier Instituut 2026

Verantwoordelijke:
Remco Hoekman
Nathan Geurink

Nederland

Inhoudsopgave

1. Introductie	3
2. Vergelijkende analyse	5
2.1 Categorie 1: Brede opvatting van sport	5
2.2 Categorie 2: Sociaal-ruimtelijke oriëntatie.....	7
2.3 Categorie 3: Cross-sectoraliteit	9
2.4 Categorie 4: Rolverandering van actoren	11
2.5 Categorie 5: Professionalisering	13
2.6 Categorie 6: Rol van betrokken individuen.....	14
2.7 Categorie 7: Padafhankelijkheid en verandering.....	15
2.8 Categorie 8: Representatie en eigenaarschap	17
2.9 Categorie 9: Financiering	19
3. Conclusie	21

1. Introductie

Net als op vele andere beleidsterreinen in Nederland kenmerkt het Nederlandse sportbeleid zich door een poldermodel waarin de overheid samenwerkt met veel verschillende partners om het beleid vorm te geven. De nationale overheid vormt haar beleid veelal in overleg met landelijke partners, zoals de federatie van sportbonden NOC*NSF, het Platform Ondernemende Sportaanbieders (POS), en de Vereniging Sport en Gemeenten (koepelorganisatie van gemeentelijke sportafdelingen). Dergelijke partijen formuleren vaak in samenspraak met de nationale overheid de nationale beleidsprogramma's, en worden ook financieel ondersteund door de nationale overheid. Belangrijke voorbeelden hiervan zijn het Sportakkoord, het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en de Brede Regeling Combinatiefuncties. Veel van de beleidsprogramma's benadrukken en spelen in op de maatschappelijke waarde van sport, niet enkel als vrijetijdsbesteding, maar als instrument voor gezondheid, participatie en sociale cohesie.

Met deze beleidsprogramma's beïnvloeden deze landelijke partijen de lokale sport. Het nationale overheidsbeleid op het gebied van sport heeft voornamelijk indirect invloed op burgers, omdat het vooral gericht is op het sturen van meer uitvoerende organisaties die niet onder directe controle van de nationale overheid vallen. De beleidsprogramma's stimuleren en faciliteren deze organisaties om bepaald beleid in te voeren en/of uit te voeren, voornamelijk door te agenderen of geld beschikbaar te stellen voor bepaalde doelen. Dat kan gaan om het verbinden van sport- en gezondheidsbeleid, het aanstellen van buurtsportcoaches of het verduurzamen van sportaccommodaties.

De gemeenten vormen het hart van de uitvoering. Officieel dragen zij geen verantwoordelijkheid voor het faciliteren of ondersteunen van sport. In de praktijk nemen zij wel verantwoordelijkheid voor het faciliteren van de lokale sportinfrastructuur, inclusief sportaccommodaties, ondersteuning van verenigingen en het stimuleren van beweegaanbod in de wijk. In de afgelopen twintig jaar is sport steeds meer verbonden met andere beleidsterreinen. Gemeenten zijn niet (alleen) meer beheerder van sporthallen, maar regisseur van integraal beleid dat sport verbindt met welzijn, gezondheid, jeugdzorg en ruimtelijke ordening. De uitvoering van het gemeentelijk sportbeleid ligt daarbij steeds meer bij uitvoeringsorganisaties, zoals lokale of regionale sportbedrijven en commerciële organisaties.

De provincies vervullen een meer faciliterende en verbindende rol, met nadruk op regionale samenwerking, topsport en ruimtelijke planning. Zij fungeren vaak als schakel tussen landelijke ambities en gemeentelijke uitvoering, vooral bij projecten die meerdere gemeenten of sectoren bestrijken.

De sportverenigingen vormen een belangrijk onderdeel van de Nederlandse sportinfrastructuur. Nederland telt ongeveer 26.000 sportverenigingen, grotendeels gedragen door vrijwilligers. Zij vormen niet alleen de infrastructuur voor georganiseerde sport, maar ook belangrijke sociale ontmoetingsplekken waar gemeenschapszin, burgerschap en gezondheid

samenkomen. Verenigingen staan echter onder druk: vergrijzing, tijdgebrek en veranderende sportvoorkeuren leiden tot dalend aantal vrijwilligers en leden. Dit heeft geleid tot nieuwe hybride modellen waarin verenigingen samenwerken met buurtsportcoaches, welzijnsorganisaties of scholen om een breder publiek te bereiken.

Een belangrijke beleidsmatige innovatie in dit verband is de Brede Regeling Combinatiefuncties (BRC), geïntroduceerd in 2008 en in 2019 structureel voortgezet. Binnen deze regeling worden professionals, vaak bekend als buurtsportcoaches – ingezet om verbindingen te leggen tussen sport en andere domeinen, zoals onderwijs, zorg, cultuur en welzijn. Hun taken variëren van het verbinden van relevante actoren (zoals verenigingen en scholen), het delen van kennis over sportstimulering, het versterken van de organisatorische capaciteit van lokale sportorganisaties, tot het zelf organiseren van sport- en beweegactiviteiten in de wijk. De BRC is daarmee een cruciale motor geworden voor lokale netwerkvorming en professionalisering.

Daarbij kunnen zij niet alleen verenigingen verbinden met andere organisaties, maar ook andere typen sport- en beweegaanbieders. Dit kan bijvoorbeeld gaan om beweegclubjes voor ouderen of commerciële fitnesscentra. In de context van sociale sportinitiatieven fungeren buurtsportcoaches vaak als spilfiguren. Ze vertalen beleidsdoelen naar praktijk, onderhouden relaties tussen sectoren en zorgen dat sportinitiatieven duurzaam verankerd raken in de lokale gemeenschap.

Samenvattend kan het Nederlandse sportsysteem worden getypeerd als een gedecentraliseerd, netwerkgericht en sociaal verankerd systeem, waarin sport steeds vaker wordt gezien als maatschappelijke waarde in plaats van louter prestatiegericht doel. De kracht ligt in samenwerking tussen verschillende overheidslagen, maatschappelijke partners en burgers. Juist in die verbinding wordt sport steeds meer gezien en gebruikt als een instrument voor welzijn, gezondheid en gemeenschapsvorming.

2. Vergelijkende analyse

2.1 Categorie 1: Brede opvatting van sport

Een van de meest opvallende overeenkomsten tussen de zes casussen is de brede interpretatie van het begrip sport. In geen van de projecten staat prestatie of competitie centraal. Sport wordt begrepen als een vorm van beweging, een middel om gezondheid, welzijn, sociale cohesie en persoonlijke ontwikkeling te bevorderen. Deze verbreding sluit aan bij de Nederlandse beleidslijn rond positieve gezondheid en sport als middel voor participatie.

In Sporttuin Duindorp en Sportstrijders krijgt dit vorm via laagdrempelige beweegactiviteiten die toegankelijk zijn voor verschillende doelgroepen, zoals kinderen, jongeren en mensen met een beperking. Hier is sport niet louter training, maar een pedagogisch en sociaal middel om ontmoeting, motorische ontwikkeling en zelfvertrouwen te stimuleren. In Citytrainers wordt sport verbonden met cultuur en educatie: deelnemers leren organiseren, samenwerken en leidinggeven, waarbij sport slechts één van de domeinen is waarin zij actief leren.

In Beweegcoach Zorg wordt de opvatting van sport nog verder opgerekt: beweging wordt geïntegreerd in de dagelijkse routines van zorginstellingen. Hier ligt de focus meer op natuurlijk bewegen dan op sporten of sportief bewegen. Dit natuurlijke bewegen wordt onderdeel van een gezonde leefstijl binnen het zorgproces. De nadruk ligt op movement as care: elke fysieke handeling, van een wandeling tot het optillen van voorwerpen, kan bijdragen aan vitaliteit en autonomie. Dit sluit aan bij het gedachtegoed van positieve gezondheid, waarin fysieke activiteit niet losstaat van psychisch en sociaal welbevinden.

YETS positioneert sport als een pedagogisch instrument voor gedragsontwikkeling en sociale inclusie. Basketbal gaat bij YETS hand in hand met huiswerkbegeleiding en het ontwikkelen van sociaal-professionele vaardigheden. Sport is hierbij het middel waarmee jongeren vaardigheden leren, structuur ervaren en een positief zelfbeeld opbouwen.

De Urban Sports Agenda Rotterdam laat ten slotte zien dat sport ook culturele en stedelijke dimensies heeft. Urban sports worden erkend als expressievormen die bijdragen aan stedelijke identiteit, eigenaarschap van de openbare ruimte en de mentale gezondheid van jongeren. Urban sports maakt deel uit van de bredere cultuur in de urban scene, en kan daar niet los van worden gezien. Met het doorontwikkelen van de urban sports wordt dus ook de bredere cultuur van de urban scene verder versterkt.

Opvallend is dat deze brede notie van sport in alle casussen samengaat met een inclusieve benadering. Beweging is toegankelijk, laagdrempelig en betekenisvol voor groepen die in traditionele sportstructuren vaak minder vertegenwoordigd zijn: jongeren uit kwetsbare wijken, mensen met een beperking, of bewoners met beperkte middelen. Sport wordt een taal van verbinding: een manier om elkaar te ontmoeten, vertrouwen te bouwen en persoonlijke en collectieve veerkracht te versterken.

Gezamenlijk laten de casussen zien dat Nederland sport steeds breder inzet als sociaal-maatschappelijk ecosysteem. Beweging is een manier om gezondheid te verbeteren, gemeenschappen te versterken en mensen regie te geven over hun leven. Deze brede invulling vraagt om andere partners, financieringsstromen en competenties dan traditionele sportstructuren. Daarmee markeren deze initiatieven de overgang van sport als doel naar sport als middel, een verschuiving die fundamenteel is voor het huidige sportbeleid in het sociaal domein.

2.2 Categorie 2: Sociaal-ruimtelijke oriëntatie

De sociaal-ruimtelijke dimensie (de inbedding van sport in de lokale omgeving) is een cruciaal kenmerk van alle zes goede Nederlandse voorbeelden in dit onderzoek. Elk project laat zien dat sociale impact toeneemt wanneer activiteiten plaatsvinden in de directe leefwereld van mensen, in herkenbare en toegankelijke ruimtes.

In Sporttuin Duindorp wordt deze oriëntatie letterlijk belichaamd door de fysieke locatie: een voormalig schoolplein dat is omgevormd tot multifunctionele sportplek midden in de wijk. De nabijheid maakt het voor kinderen en gezinnen vanzelfsprekend om deel te nemen. De sporttuin fungeert als ontmoetingsplaats, een sociaal middelpunt waar informele relaties ontstaan tussen bewoners, ouders en begeleiders. Dat wordt zeer belangrijk gevonden in een wijk met sociaal-economische uitdagingen.

Ook Sportstrijders benut de bestaande sportinfrastructuur in Zwolle en andere plaatsen in de regio. De keuze om aangepaste toernooien te organiseren binnen reguliere sportverenigingen creëert fysieke en symbolische inclusie: mensen met een beperking sporten in dezelfde hallen en op dezelfde velden als anderen. Dat bevordert ontmoeting en wederzijds begrip.

In Citytrainers en YETS is de sociaal-ruimtelijke oriëntatie vooral pedagogisch van aard. Activiteiten vinden plaats in buurthuizen, gymzalen en schoolomgevingen, plekken in een bekende omgeving waar jongeren zich thuis voelen. Door deze lokale verankering ontstaat sociale veiligheid, continuïteit en herkenbaarheid. Coaches en begeleiders zijn vaak afkomstig uit dezelfde wijk of omstandigheden, wat hun geloofwaardigheid vergroot en barrières verlaagt.

Bij de Beweegcoach Zorg speelt de sociaal-ruimtelijke dimensie zich af binnen instellingen: woonlocaties, dagbesteding en zorgcentra worden plekken van beweging. De fysieke context, normaal geassocieerd met zorg en afhankelijkheid, wordt opnieuw gedefinieerd als ruimte van activiteit en autonomie.

De Urban Sports Agenda Rotterdam illustreert een stedelijke vorm van sociaal-ruimtelijke oriëntatie. De faciliteiten voor urban sports worden meegenomen in de inrichting van de openbare ruimte. Skatepleinen, parken en pleinen worden gezamenlijk ontworpen en gebruikt, waardoor burgers niet alleen deelnemen aan sport, maar ook mede hun leefomgeving vormgeven. Daardoor sluit de leefomgeving goed aan bij de wensen van de urban sports scene om hierin hun sport te kunnen beoefenen. De inzet van buurtsportcoaches bij lokale urban sportorganisaties versterkt deze organisaties, en daarmee ook de structurele verbinding tussen beleid en de urban scene.

In de meeste casussen is er geen formele wijkmanagementstructuur. Buurtsportcoaches kunnen een cruciale rol spelen om in te spelen op de sport- en beweegbehoeften van de mensen in een wijk, doordat zij zelf contact hebben met burgers of met organisaties die de wijkbewoners vertegenwoordigen.

De sociaal-ruimtelijke oriëntatie blijkt zo niet alleen een logistiek aspect, maar een kernvoorwaarde voor succes: nabijheid creëert vertrouwen en verkleint drempels, en dat maakt participatie mogelijk voor groepen die normaal gesproken meer barrières ervaren om deel te nemen aan sport- en beweegactiviteiten.

2.3 Categorie 3: Cross-sectoraliteit

In veel van de casussen komt een sterke cross-sectorale samenwerking naar voren, waarbij sport fungeert als schakel tussen beleidsterreinen. Dit gaat bijvoorbeeld om zorg, onderwijs, cultuur, welzijn en stedelijke ontwikkeling. De bijdrage van sport aan een gezonde leefstijl wordt als beleidsmatig een van de manieren gezien waarop de volksgezondheid kan worden verbeterd. Daarnaast wordt ook het belang van sport bij de ontwikkeling van persoonlijke ontwikkeling in diverse casussen onderstreept.

Bij Citytrainers is de kruisbestuiving tussen verschillende domeinen duidelijk zichtbaar: het project verbindt sport met cultuur, jongerenwerk en onderwijs. Deelnemers ontwikkelen vaardigheden die verder reiken dan sport, zoals presenteren, organiseren en communiceren. Ze passen die toe in zowel school- als buurtcontext. Deze integratie is mogelijk door structurele samenwerking tussen gemeente, scholen, verenigingen en welzijnsorganisaties.

In Bewegcoach Zorg is de koppeling met de zorgsector fundamenteel. Hier werken sportprofessionals en zorginstellingen samen aan een nieuw paradigma: zorg door beweging. De integratie van sport- en zorgbeleid maakt het project duurzaam en beleidsmatig relevant.

Sporttuin Duindorp en Sportstrijders tonen hoe cross-sectoraliteit werkt in de praktijk: sportclubs, scholen, gemeenten en welzijnsinstellingen werken hier samen. De sportfunctie wordt aangevuld met pedagogische, sociale en gezondheidsdoelen. Dit zorgt voor synergie, maar vraagt ook om voortdurende afstemming tussen verschillende logica's en financieringsstromen.

Bij YETS is sprake van samenwerking tussen onderwijs, jeugdzorg en welzijn. De coaches vervullen meerdere rollen tegelijk (sporttrainer, mentor, maatschappelijk werker) waardoor sectoren goed met elkaar verbonden zijn. Dit helpt de verschillende sectoren om een completer en multidisciplinair beeld van de jongeren te krijgen, waardoor ze gericht geholpen kunnen worden in hun persoonlijke ontwikkeling.

De Urban Sports Agenda Rotterdam is een bijzonder voorbeeld van bestuurlijke cross-sectoraliteit. De agenda combineert stedelijke planning, cultuurbeleid en sportontwikkeling. Door urban sporters te betrekken bij ruimtelijke besluitvorming ontstaat een verbinding tussen sociale en fysieke infrastructuur. Dit is in het bijzonder vernieuwend, omdat urban sports een

Cross-sectoraliteit blijkt in de Nederlandse context niet alleen wenselijk, maar noodzakelijk om maatschappelijke meerwaarde te realiseren. Daarnaast wordt hier vanuit overheidsbeleid ook op gestuurd, waardoor mogelijkheden voor financiering in veel gevallen groter worden als de verbinding tussen beleidsterreinen wordt gelegd. De grenzen tussen domeinen vervagen, maar dat vraagt ook nieuwe vormen van governance waarin verschillende beleidsniveaus van buurtsportcoach tot wethouder structureel samenwerken. Beleidsmatig wordt deze

ontwikkeling vanuit landelijk beleid ondersteund, door bijvoorbeeld het Gezond en Actief Leven Akkoord.

2.4 Categorie 4: Rolverandering van actoren

In sommige casussen zijn de rollen van betrokken veranderd. Vaak sluit dit aan op ontwikkelingen die breder in Nederland zichtbaar geweest zijn in de afgelopen jaren. Gemeenten kwamen steeds meer tussen de andere partijen in de lokale sportsector te staan, mede door de opzet van het Sportakkoord. Daarnaast zoeken ze steeds meer de verbinding tussen verschillende domeinen. Dat geldt ook voor sportverenigingen. Waar sportverenigingen traditioneel vooral gericht waren op prestatie, competitie en lidmaatschap, bewegen ze zich nu steeds vaker richting een maatschappelijke rol waarin ze bijdragen aan gezondheid, inclusie en gemeenschapsvorming.

In Sportstrijders wordt deze transformatie scherp zichtbaar. Korfbal- en badmintonverenigingen die voorheen minder contact hadden met mensen met een verstandelijke beperking, ontwikkelen zich tot sociaal betrokken organisaties. Ze bieden hun infrastructuur aan, ontwikkelen nieuw sportaanbod dat aansluit op de behoeften van deze doelgroep, en werken daarbij samen met organisaties die goed zicht hebben op hun behoeften en mogelijkheden. De vereniging verandert hier van sportaanbieder naar sociale actor. De vereniging wordt een plek waar ieder mens, ongeacht beperking, welkom is.

Bij Sporttuin Duindorp spelen verenigingen een meer indirecte rol. De activiteiten worden niet exclusief door verenigingen georganiseerd, maar ze dragen wel bij aan het sportaanbod in de Sporttuin en kunnen profiteren van de doorstroom van deelnemers die via de Sporttuin kennis maken met hun sportaanbod en zich vast aan willen sluiten bij de vereniging. Zo ontstaan nieuwe verbindingen tussen informeel en formeel sportaanbod.

Citytrainers laat een vergelijkbare verschuiving zien, maar dan binnen de stedelijke context van 's-Hertogenbosch. Deelnemers kunnen zelf sportaanbod organiseren, maar ook initiatieven organiseren in samenwerking met andere organisaties. Hierbij fungeren sportverenigingen en culturele organisaties als leeromgevingen waar jongeren leiderschap en eigenaarschap ontwikkelen. Verenigingen kunnen daarin een faciliterende en educatieve rol op zich nemen, waarmee ze onderdeel worden van een breder netwerk waarin ook scholen, buurthuizen en jongerenwerk actief zijn.

In YETS en Beweegcoach Zorg zien we nog andere vormen van rolverandering. YETS gebruikt basketbal niet om clubcompetitie te bevorderen, maar als pedagogisch middel. Coaches zijn geen trainers in de traditionele zin, maar mentoren die jongeren begeleiden in hun persoonlijke ontwikkeling. YETS is daarmee bepaald geen 'traditionele' sportaanbieder, maar meer een welzijnsorganisatie die sport als middel gebruikt om jongeren met problemen te helpen.

In Beweegcoach Zorg verschuift de rol van sportprofessionals richting de zorgpraktijk: zij worden adviseurs, kennisdelers en procesbegeleiders in plaats van uitvoerders van beweegactiviteiten. Sportprofessionals zijn hierbij niet gericht op het begeleiden van mensen naar bijvoorbeeld sportaanbod bij verenigingen, omdat die stap voor deze groep juist te groot is.

Daarom ondersteunen zij medewerkers in de zorg door niet alleen te zorgen, maar ook bij te dragen aan het voorkomen van ziekte. Dit sluit aan op het concept van positieve gezondheid.

De Urban Sports Agenda Rotterdam laat een geheel eigen variant zien. In plaats van verenigingen staan hier informele gemeenschappen centraal: groepen skateboarders, freerunners en streetdancers zonder formele structuur. De gemeente herkent hun maatschappelijke betekenis en ondersteunt hen bij professionalisering. Zo ontwikkelen deze gemeenschappen zich tot een sterke zelforganiserende groepen in de urban sports die verantwoordelijkheid nemen voor hun eigen sportomgeving en ook betrokken zijn bij de beleidsvorming.

Gezamenlijk laten de casussen zien dat sportverenigingen en sportactoren in Nederland niet langer statisch zijn. Ze bewegen tussen drie rollen: uitvoerder van sportactiviteiten, sociale verbinder en beleidsmatige partner. De meest succesvolle initiatieven zijn die waarin sportaanbieders zich niet alleen focussen op het aantrekken van mensen met meer traditioneel sportaanbod gericht op competitie en prestatie, maar juist aanbod afstemmen op nieuwe doelgroepen die nu minder actief zijn in de sport en andere (vaak hogere) drempels ervaren om deel te nemen aan sport- en beweegactiviteiten. Door open te staan voor nieuwe doelgroepen, samenwerking te zoeken met andere sectoren, en maatschappelijke betekenis toe te voegen aan hun sportieve kern worden deze sportaanbieders meer maatschappelijke actoren.

2.5 Categorie 5: Professionalisering

Professionalisering is in alle zes casussen een cruciale factor voor continuïteit en impact. Waar veel initiatieven begonnen als kleinschalige, vrijwillige projecten, zien we dat zij zich ontwikkelen tot stabiele organisaties met structurele partnerschappen, financiering en kennisdeling.

In Bewegcoach Zorg is professionalisering zowel inhoudelijk als structureel zichtbaar. De bewegcoach vervult een gespecialiseerde rol op het snijvlak van sport en zorg en ondersteunt zorgprofessionals in het ontwikkelen van nieuwe routines. Deze kennisoverdracht leidt tot structurele gedragsverandering binnen instellingen - een vorm van professionalisering van de zorgpraktijk via beweging.

Bij YETS is de ontwikkeling nog breder. Waar het programma begon als een initiatief van één persoon (oprichter Peter Ottens), groeide het uit tot een professionele organisatie met een methodisch onderbouwde interventie, erkend door het Nederlands Jeugdinstituut. Coaches krijgen training in pedagogiek, sociale vaardigheden en methodiekbewaking. Zo wordt sportcoaching getransformeerd tot sociaal-pedagogisch vakmanschap.

In Citytrainers en Sporttuin Duindorp uit professionalisering zich in de versterking van lokale netwerken. Gemeenten investeren in kwaliteitsbewaking, training van begeleiders en kennisdeling via partners als KPC Groep en S-PORT. Hierdoor blijft de methodiek herkenbaar en overdraagbaar.

Sportstrijders toont professionalisering op clubniveau. SportService Zwolle ondersteunt verenigingen in inclusief sporten, met hulp bij doelgroepbegeleiding, passend aanbod, communicatie en het vinden van financiering. Hierdoor wordt dit project beter geborgd, worden het bereik en de kwaliteit van het project vergroot, en wordt de ervaring met aangepaste sport steeds meer onderdeel van de clubcultuur.

De Urban Sports Agenda Rotterdam vertegenwoordigt een nieuwe vorm van professionalisering: die van informele netwerken. Urban sportorganisaties zijn versterkt door ondersteuning van combinatiefunctionarissen. Dit proces versterkt hun organisatorische slagkracht zonder de spontane, creatieve aard van urban sports te verliezen. Daarmee vertegenwoordigen ze de sector en kunnen ze zorgen dat het gemeentelijk beleid aansluit op de behoeften van de urban sporters.

Over alle casussen heen is zichtbaar dat professionalisering niet ten koste gaat van betrokkenheid of passie. Integendeel, het helpt initiatieven juist hun bestaan te borgen in een omgeving waar resultaatgerichtheid en verantwoording steeds belangrijker worden.

2.6 Categorie 6: Rol van betrokken individuen

Achter elk succesvol initiatief staat minstens één sleutelfiguur: een bevoegen persoon die het idee draagt, verbindingen legt en tegenslagen overbrugt. Deze 'people on fire' zijn zeer belangrijk bij de ontwikkeling van een sociaal sportinitiatief in de beginfase. Daarna valt op dat in Nederland al snel wordt gekeken naar manieren om deze sociale sportinitiatieven te borgen door middel van professionalisering. Combinatiefunctionarissen vanuit de Brede Regeling Combinatiefuncties spelen hier vaak een cruciale rol in.

Bij YETS is dat bijvoorbeeld oprichter Peter Ottens, wiens persoonlijke overtuiging dat sport levens kan veranderen, de basis vormde voor de methode. Daarbij kon hij in de beginfase rekenen op de steun van zijn groep vrienden op vrijwillige basis. Vervolgens werd het opgebouwd tot een professionele organisatie, waarin de visie van Peter geborgd werd in een stevige organisatie.

In Citytrainers en Sporttuin Duindorp zijn het vaak buurtsportcoaches of wijkprofessionals die lokaal eigenaarschap stimuleren. Hun inzet is betaald, maar succes wordt wel gedreven door intrinsieke motivatie. Dit maakt het verschil tussen tijdelijke projecten en duurzame gemeenschapsprogramma's.

De afhankelijkheid van individuen heeft voordelen; passie en betrokkenheid zorgen voor innovatie, maar brengt ook risico's. Kennisoverdracht en borging blijven kwetsbaar wanneer structuren te veel leunen op persoonlijke inzet. Casussen zoals Bewegcoach Zorg laten zien dat dit kan worden ondervangen door kennisdeling en training van collega's. Bij de Urban Sports Agenda Rotterdam hebben ze dit opgelost door de inzet van meerdere buurtsportcoaches die lokale urban sportsorganisaties versterken. Daardoor konden deze organisaties als netwerk fungeren, en werden zij niet vertegenwoordigd door één individu als kartrekker.

De gemene deler is dat persoonlijke betrokkenheid noodzakelijk blijft voor verandering. Beleid en structuur kunnen faciliteren, maar het zijn mensen die beweging brengen, letterlijk en figuurlijk. In de beginfase van een project is dat vaker één persoon, maar om succesvolle borging te garanderen wordt in veel gevallen geprofessionaliseerd om de afhankelijkheid van een individu te verminderen.

2.7 Categorie 7: Padafhankelijkheid en verandering

De zes Nederlandse casussen illustreren op treffende wijze hoe sociale sportinitiatieven zich ontwikkelen binnen een historisch en beleidsmatig krachtenveld dat zowel mogelijkheden schept als grenzen stelt. Elk initiatief bouwt voort op bestaande structuren, beleidsprioriteiten en lokale netwerken, maar weet tegelijkertijd nieuwe wegen te openen binnen dat bestaande pad. Deze dynamiek tussen padafhankelijkheid en verandering vormt een rode draad door de Nederlandse sportgeschiedenis, waarin de overheid, het verenigingsleven en lokale actoren voortdurend naar balans zoeken tussen autonomie, innovatie en sociale verantwoordelijkheid.

De initiatieven sluiten vaak goed aan op nationale beleidsontwikkelingen uit de jaren 2000 en 2010. In deze periode kwam in Nederland steeds meer aandacht voor de maatschappelijke betekenis van sport: niet langer als doel op zich, maar als instrument voor gezondheid, integratie, participatie en leefbaarheid. Beleidsprogramma's zoals Sport en Bewegen in de Buurt (2012-2018) en de Brede Regeling Combinatiefuncties (BRC) stimuleerden gemeenten om sport te verbinden met onderwijs, welzijn en zorg. Tegelijkertijd professionaliseerde het werk van buurtsportcoaches, die fungeren als verbinders tussen beleid en praktijk. In deze context konden projecten zoals Sporttuin Duindorp of Citytrainers ontstaan en zich ontwikkelen tot duurzame structuren.

De Sporttuin Duindorp bouwde voort op eerdere Haagse ervaringen met buurtsportcoaches en stedelijke programma's voor jeugd en gezondheid. De fysieke transformatie van een oud schoolplein tot sportieve ontmoetingsplek past in de bredere stedelijke trend van beweegvriendelijke wijken. Het project maakt gebruik van bestaande infrastructuur (de school, lokale partners) maar geeft daar een nieuwe, sociaal georiënteerde invulling aan. Daarmee staat het symbool voor een typisch Nederlandse manier van beleidsvernieuwing: het hergebruiken van bestaande middelen in een nieuwe sociale configuratie.

Citytrainers in 's-Hertogenbosch ontstond juist uit de zorg over de afnemende maatschappelijke betrokkenheid van jongeren en het teruglopende vrijwilligerswerk in de sport. De gemeente bouwde voort op het sterke netwerk van S-PORT en op bestaande onderwijsstructuren. Toch was er ook een 'focusing event': de groeiende beleidsdruk om jongerenparticipatie en eigenaarschap te bevorderen. Citytrainers vulde dat gat perfect: het bood jongeren concrete verantwoordelijkheden, versterkte verenigingen en sloot naadloos aan bij nationale programma's als Jongeren Maken de Stad.

Bij Bewegcoach Zorg is de invloed van de ontwikkeling rondom positieve gezondheid cruciaal. Dit landelijk ontwikkelende paradigma beschouwt gezondheid niet langer als afwezigheid van ziekte, maar als het vermogen om met fysieke, emotionele en sociale uitdagingen om te gaan. Gemeenten en zorginstellingen begonnen sport en beweging daardoor steeds meer te zien als een vorm van preventieve zorg. De Gorcumse Bewegcoach kon op deze beleidslijn inhaken en kreeg steun vanuit zowel sport- als zorgbudgetten. Zo werd een abstract beleidsprincipe vertaald naar concrete dagelijkse praktijk.

YETS weerspiegelt eveneens een interactie tussen maatschappelijke urgentie en beleidsmoment. De groeiende aandacht voor jeugdcriminaliteit, schooluitval en armoede in de stedelijke regio's vormde een 'window of opportunity' om sport als sociaal instrument te positioneren. Het succes van YETS is te danken aan zijn timing, maar ook aan het vermogen om zich aan te passen aan veranderende beleidscontexten: van projectmatige fondsen naar structurele samenwerking met gemeenten.

De Urban Sports Agenda Rotterdam vertegenwoordigt een nieuwe fase in dit pad van vernieuwing. Hier gaat het niet meer om het 'aanhaken' bij bestaande beleidsstructuren, maar om het gezamenlijk herschrijven van beleidsnormen. Urban sporters, zoals skateboarders, freerunners en streetdancers, werden niet langer gezien als gebruikers van openbare ruimte, maar als medeontwerpers van stedelijk sportbeleid. Dit markeert een verschuiving van beleid vóór burgers naar beleid mét burgers, en laat zien hoe padafhankelijkheid ook een voedingsbodem kan zijn voor institutionele vernieuwing.

Tegelijkertijd tonen de casussen dat verandering niet vanzelfsprekend is. Elk project moest omgaan met de structurele spanning tussen tijdelijke subsidies en de wens tot duurzame impact. Veel innovaties in Nederland beginnen als pilots binnen bestaande structuren, maar lopen het risico te verdwijnen wanneer de financiering eindigt. De casussen laten zien dat succesvolle initiatieven juist diegene zijn die bestaande beleidslijnen weten te koppelen aan lokale energie die 'meebewegen met de stroom' zonder hun eigenheid te verliezen.

Samenvattend: padafhankelijkheid in Nederland betekent niet stilstand, maar eerder evolutie via herinterpretatie. Elk project staat op de schouders van eerder beleid, maar vertaalt dat in een nieuwe context waarin samenwerking, inclusie en gezondheid centraal staan.

2.8 Categorie 8: Representatie en eigenaarschap

Een van de meest kenmerkende en vernieuwende aspecten van de zes casussen is de manier waarop zij omgaan met representatie en eigenaarschap. In de traditionele sportwereld zijn deelnemers vaak gebruikers van voorzieningen, terwijl beleid en organisatie worden bepaald door overheden of verenigingsbesturen. Veel van de onderzochte initiatieven doorbreken dat patroon: ze geven burgers, jongeren en specifieke doelgroepen daadwerkelijk invloed op ontwerp, uitvoering en sturing.

In Citytrainers en YETS zien we representatie en co-eigenaarschap als proces van 'empowerment'. Jongeren zijn niet slechts doelgroep, maar mede-organisatoren van activiteiten. In Den Bosch ontwikkelen jongeren eigen projecten binnen hun wijk, terwijl ze via Citytrainers leren om verantwoordelijkheid te nemen voor planning, veiligheid en communicatie. In Schiedam worden YETS-deelnemers structureel betrokken bij teamdoelen, huisregels en maatschappelijke activiteiten. Coaches stimuleren reflectie: jongeren bespreken zelf hoe ze willen bijdragen aan de wijk of school. In beide gevallen groeit eigenaarschap vanuit persoonlijke betrokkenheid, ondersteund door professionele begeleiding.

Sporttuin Duindorp biedt een andere vorm van representatie: hier is de wijkgemeenschap de kern. Ouders, vrijwilligers en lokale bewoners hebben niet alleen inspraak, maar dragen bij aan uitvoering en organisatie. De Sporttuin is letterlijk van de buurt. Het is ontstaan uit lokale behoefte en vormgegeven door lokale mensen. Deze vorm van co-creatie versterkt sociale cohesie en zorgt voor een sterke legitimatie in de wijk.

Bij Sportstrijders is representatie complexer. De deelnemers (mensen met een verstandelijke beperking) zijn niet altijd in staat om beleidsmatig mee te beslissen. Toch is hun stem indirect aanwezig via begeleiders, scholen en zorgorganisaties. De betrokkenheid van deze professionals zorgt dat de sportprogramma's aansluiten op de behoeften van de doelgroep. Tegelijkertijd ontstaat een vorm van symbolisch eigenaarschap: deelnemers voelen zich welkom in de reguliere sportomgeving, wat hun gevoel van inclusie versterkt.

De Bewegcoach Zorg casus toont representatie via intermediairs. Hier worden cliënten vertegenwoordigd door zorgprofessionals, maar de nadruk ligt op autonomie: kleine beweegmomenten zijn juist bedoeld om cliënten zelf regie te geven over hun gezondheid. Co-eigenaarschap is niet beleidsmatig, maar praktisch het vermogen om zelf te handelen.

De Urban Sports Agenda Rotterdam gaat het verst in structurele co-creatie van beleid. Urban sporters werden vanaf het begin betrokken bij de beleidsontwikkeling: via co-creatiesessies, adviesgroepen en pilots kregen zij directe invloed op de inrichting van openbare ruimtes, de opzet van evenementen en subsidieregels. De gemeente koos expliciet voor participerende beleidsontwikkeling: niet langer beleid maken voor urban sporters, maar met hen. Buurtsportcoaches fungeerden hierbij als brugfiguren, zij ondersteunden de scene om hun stem te laten horen naar het gemeentelijke beleidskader. Hierdoor werd de urban sports community

niet slechts een doelgroep, maar een volwaardige partner met stem en zeggenschap. Daarbij hebben medewerkers van de gemeente zich erop toegelegd om de 'taal' van de urban sporters te spreken en echt naar de urban sporters toe te gaan, zodat er toenadering en onderling begrip ontstond.

Deze vorm van gedeeld eigenaarschap is relatief nieuw in Nederland, waar sportbeleid traditioneel sterk institutioneel en op al georganiseerde sportaanbieders gericht was. De Rotterdamse aanpak markeert een bredere trend richting een participatiesamenleving in de sport, ook buiten de traditioneel sterk vertegenwoordigde sportverenigingen. Stedelijke ruimtes en sportvoorzieningen worden niet enkel door de overheid beheerd, maar in samenwerking met gebruikersgroepen.

Toch zijn er ook uitdagingen. Co-eigenaarschap vraagt tijd, vertrouwen en capaciteit. Niet alle gemeenschappen beschikken over de organisatorische vaardigheden of middelen om langdurig te participeren. Daarbij kan professionele ondersteuning cruciaal zijn. Wanneer representatie en participatie in beleidsvorming en -uitvoering structureel worden ingebed, zoals in de Urban Sports Agenda, kan dat leiden tot duurzame institutionele verandering: de gemeenschap zelf wordt een beleidsactor. Kortom: de zes casussen laten een verschuiving zien van representatie waarbij vooral wordt geluisterd naar de doelgroep, naar co-eigenaarschap waar beleid en praktijk samen optrekken in het beleidsproces.

2.9 Categorie 9: Financiering

De financiering van sociaal-sportieve initiatieven in Nederland weerspiegelt een hybride, vaak gelaagde structuur die de cross-sectorale aard van moderne sportprojecten goed illustreert. Slechts zelden komt geld nog uitsluitend uit het sportdomein. In plaats daarvan combineren projecten middelen uit sport, gezondheid, welzijn, onderwijs, stedelijke ontwikkeling en particuliere fondsen. Dit creëert zowel kansen als kwetsbaarheden.

Sporttuin Duindorp wordt grotendeels gefinancierd door de gemeente Den Haag, aangevuld met bijdragen vanuit welzijnsbudgetten en incidentele projectsubsidies. Deze mix garandeert continuïteit, maar ook druk om zich telkens opnieuw te legitimeren binnen wisselende beleidsprioriteiten.

Bij Citytrainers zien we een vergelijkbaar model, met structurele gemeentelijke financiering gekoppeld aan jongerenparticipatie. Het succes van het programma leidde tot replicatie in andere gemeenten, wat nieuwe geldstromen mogelijk maakte. Deze structurele bestendinging door uitbreiding naar nieuwe contexten of gemeenten is kenmerkend voor sommige Nederlandse sociale sportprojecten, zoals Citytrainers en YETS.

Beweegcoach Zorg is financieel uniek omdat het sport en zorg direct verbindt. De beweegcoach wordt deels betaald uit sportbudgetten, deels uit zorggelden van instellingen als ASVZ en Philadelphia. Hierdoor ontstaat niet alleen financiële stabiliteit, maar ook beleidsmatige kruisbestuiving: sport wordt erkend als onderdeel van goede zorg.

Bij YETS is de afhankelijkheid van private en filantropische fondsen groter. Fondsen als Oranje Fonds, Stichting Kinderpostzegels en corporate partners ondersteunen het programma naast gemeentelijke bijdragen. Deze mix maakt flexibiliteit mogelijk, maar dwingt de organisatie ook tot voortdurende verantwoording en meetbare resultaten.

Sportstrijders werkt met provinciale subsidies (Overijssel, Gelderland) en steun van SportService Zwolle. De focus ligt hier op inclusieve sport en gezondheid. Gemeenten dragen bij via uitvoeringsbudgetten, terwijl zorginstellingen soms ondersteunen door middel van personele inzet.

De Urban Sports Agenda Rotterdam vertegenwoordigt een volgende generatie financiering: een policy blend waarin middelen uit sport, cultuur, stedelijke ontwikkeling en jeugdparticipatie worden gecombineerd. De structurele inzet van buurtsportcoaches wordt gefinancierd vanuit de BRC-regeling, terwijl infrastructuurprojecten (zoals skateparken) vallen onder stedelijke investeringsfondsen. Daarnaast worden lokale urban collectieven gestimuleerd om eigen fondsen te werven via kleine subsidies of samenwerking met sponsors.

Deze gefragmenteerde financiering weerspiegelt een diepere verschuiving in het Nederlandse beleid: van sportsubsidie naar maatschappelijke investering. Sport is niet langer een einddoel, maar een middel om bredere maatschappelijke vraagstukken aan te pakken.

De keerzijde is echter de kwetsbaarheid van veel initiatieven. Tijdelijke projectgelden vereisen voortdurende vernieuwing. Succesvolle projecten onderscheiden zich doordat zij structurele partnerschappen hebben opgebouwd met gemeenten of fondsen, waardoor ze minder afhankelijk zijn van jaarlijkse herfinanciering.

Samengevat: de financiële logica van sociaal-sportieve projecten in Nederland is niet lineair vanuit gemeentelijke sportbudgetten, maar netwerkmachtig. Duurzaamheid ontstaat niet door één vaste geldstroom, maar door het vermogen om bruggen te slaan tussen domeinen - precies zoals deze zes casussen laten zien.

3. Conclusie

In deze notitie hebben we binnen de context van het Nederlandse sportsysteem systematisch zes casussen uitgelicht. Daarbij stonden negen elementen centraal: (1) brede opvatting van sport, (2) sociaal-ruimtelijke oriëntatie, (3) cross-sectoraliteit, (4) rolverandering van actoren, (5) professionalisering, (6) rol van betrokken individuen, (7) afhankelijkheid en verandering, (8) representatie en eigenaarschap, en (9) financiering.

Aansluitend op het Nederlandse sportsysteem waar samenwerking tussen verschillende overheden, maatschappelijke partners en burgers een belangrijke rol inneemt, zien we ook in de casussen hier goede voorbeelden van. Het onderdeel representatie en eigenaarschap is sterk ontwikkeld in de casussen. Naast het luisteren naar de doelgroep is een ontwikkeling zichtbaar naar meer co-eigenaarschap. Zichtbaar is dat beleid en praktijk meer samen optrekken in het beleidsproces met gedeeld eigenaarschap. Hierdoor is de doelgroep beter gehoord en wordt vertrokken vanuit hun behoeften.

Een ander belangrijk element is de inzet op de bredere maatschappelijke waarde van sport. Hierbij wordt een brede opvatting van sport, inclusief bewegen, gehanteerd om zo beter aan te sluiten op andere domeinen. De bredere insteek op sport en bewegen sluit goed aan op doelen als gezondheid verbeteren, gemeenschappen versterken en mensen regie geven over hun leven. Deze brede invulling vraagt om andere partners, financieringsstromen en competenties dan traditionele sportstructuren en versterkt de cross-sectoraliteit. Deze samenwerking met andere sectoren is essentieel om de gewenste grotere maatschappelijke waarde te realiseren. Vanuit beleid wordt hierop gestuurd door financiering te koppelen aan verbinding met andere beleidsterreinen. Een voorbeeld is het Gezond en Actief Leven Akkoord waar financieringsmogelijkheden zijn voor sportprojecten die een bredere insteek hebben. Maar ook op andere domeinen liggen mogelijkheden voor financiering vanuit de instrumentele inzet van sport. De casussen laten zien dat de financiering vaak gefragmenteerd is en vanuit een breder netwerk meerdere potjes worden aangesproken. Hierin schuilt een risico.

Een ander risico zit in de afhankelijkheid van personen. Die persoonlijke betrokkenheid is noodzakelijk voor verandering. Beleid en structuur kunnen faciliteren, maar het zijn mensen die beweging brengen, letterlijk en figuurlijk. Om succesvolle borging te garanderen is professionalisering nodig om zo de afhankelijkheid van een individu te verminderen. In de casussen is zichtbaar dat professionalisering niet ten koste hoeft te gaan van passie en betrokkenheid. Professionalisering blijkt een cruciale factor te zijn voor continuïteit en impact. Waar veel initiatieven begonnen als kleinschalige, vrijwillige projecten, zien we dat zij zich mede door professionalisering ontwikkelen tot stabiele organisaties met structurele partnerschappen, financiering en kennisdeling.

In Nederland spelen buurtsportcoaches een belangrijke rol in het geheel. Zij zijn betrokken professionals die deels door de overheid worden gefinancierd. Zij kunnen zorgen voor een

goede inbedding van activiteiten en weten lokaal sectoren te verbinden. Verder dragen ze bij aan de kennisdeling en het organisatorisch vermogen van de lokale sportorganisaties. Zij zijn hiermee een cruciale motor voor lokale netwerkvorming en professionalisering

Tot slot, concluderen we dat het Nederlandse sociaal verankerde sportsysteem een goede voedingsbodem biedt voor sport- en beweeginitiatieven die gericht zijn op een bredere maatschappelijke betekenis. Succesvolle initiatieven weten bestaande beleidslijnen te koppelen aan lokale energie. Zij weten zonder hun eigenheid te verliezen de 'policy windows' binnen en buiten de sport te benutten en hiermee mee te bewegen met de kansen die het sportsysteem en de omgeving biedt.